Gemeente Kerkrade

Nota van toelichting

Nummer.:	**Kerkrade, 18 oktober 2024**

Onderwerp
Initiatiefvoorstel Referendumverordening gemeente Kerkrade

Beslispunten
Voorstel om de Referendumverordening gemeente Kerkrade 2025 vast te stellen.

Inleiding
Op 17 september 1997 heeft de gemeenteraad van de gemeente Kerkrade via het eerste initiatiefvoorstel ooit in deze gemeenteraad een referendumverordening vastgesteld. In verband met de inwerkingtreding van de tijdelijke referendumwet in 2002 is deze verordening komen te vervallen. Na het vervallen van deze tijdelijke wet in 2005 is in de gemeente Kerkrade geen nieuwe referendumverordening meer vastgesteld. Dit voorstel beoogt een doorontwikkeling van burgerparticipatie door het opnieuw vaststellen van een referendumverordening om zo betrokkenheid van inwoners bij besluitvormingsprocessen te vergroten en door hen de mogelijkheid te geven om rechtstreeks hun mening te geven over specifieke kwesties. Een instrument dat inwoners een democratisch slot op de deur biedt in geval van uitzonderlijke besluiten met een grote maatschappelijke impact.

Naar aanleiding van het visiedocument burgerparticipatie in 2022 heeft de gemeenteraad op 26 april 2023 de Participatieverordening gemeente Kerkrade 2023 vastgesteld. Met deze raadsbesluiten heeft de gemeenteraad een duidelijk signaal afgegeven richting de inwoners van Kerkrade over de politiek-bestuurlijke ambities ten aanzien van burgerparticipatie. De participatieverordening regelt de betrokkenheid van inwoners, lokale ondernemers en/of maatschappelijke organisaties bij de ontwikkeling van gemeentelijk beleid. Democratie komt immers tot bloei wanneer inwoners actief betrokken zijn bij deze processen. Daarbij is het van essentieel belang dat het geluid van de gemeenschap gehoord wordt en bij totstandkoming van beleid ook de mogelijkheid gecreëerd wordt om inwoners hier een stem in te geven. Met de vaststelling van de participatieverordening is eerste stap gezet om de kloof tussen inwoners en politiek te verkleinen. Wat echter nog ontbreekt aan het palet van mogelijkheden is een positie om inwoners een finaal oordeel te laten geven over het eindresultaat. Soms hebben beslissingen, ondanks de toepassing van burgerparticipatie in het voortraject een dusdanige impact op de samenleving dat je inwoners in de gelegenheid wil stellen hun oordeel hierover te laten vellen. Denk hierbij aan grote maatschappelijke thema's als windmolens of herindeling. Een referendum biedt in deze gevallen een formele en directe manier voor inwoners om hun stem te laten horen over deze belangrijke kwesties.

Via de VNG is er een modelverordening beschikbaar. De ruime ervaring die is opgedaan bij zowel landelijke als lokale referenda zijn in deze verordening verwerkt. Omdat referenda geen dagdagelijkse kost is en de ervaringen vanuit het land zeer waardevol zijn is ervoor gekozen om aan te sluiten bij dit model. Wel is het daarbij van belang om de lokale omstandigheden mee te nemen. Deze zijn afgewogen en door Hart voor Vrijheid vertaald in de verordening van de gemeente Kerkrade. Ze worden toegelicht onder het kopje argumenten.

Doelstelling
Het vaststellen van een referendumverordening voor de gemeente Kerkrade die zowel inwoners als de raad de gelegenheid biedt om nog meer invloed te hebben op onderwerpen die direct betrekking hebben op hun leefomgeving. Een instrument dat inwoners een democratisch slot op de deur biedt en hen in de gelegenheid stelt hun stem te laten horen in geval van uitzonderlijke besluiten met een grote maatschappelijke impact.

Argumenten
Het opkomstpercentage bij de Kerkraadse gemeenteraadsverkiezingen in 2022 was 43,3 %. Dat betekent dat de zittende volksvertegenwoordigers gekozen zijn door minder dan de helft van de inwoners. De fractie van Hart voor Vrijheid is van mening dat dit een zorgelijke trend is. Daarmee ontstaat er een kans dat de opvattingen van bepaalde groepen inwoners structureel onvoldoende gehoord worden. Hierdoor kunnen voorstellen worden aangenomen waarvoor geen meerderheid lijkt te bestaan bij de bevolking. Daarom is het uitermate belangrijk om de Kerkraadse inwoner de mogelijkheid te bieden om aan de handrem te trekken indien noodzakelijk.
Het is belangrijk om kiezers actief deel te laten nemen aan het debat over zaken met een uitzonderlijk maatschappelijk belang. Op deze wijze krijgen ze formele, directe invloed. Dit kan ook bijdragen aan het vergroten van het vertrouwen in de politiek en zorgen voor meer betrokkenheid.

Artikelsgewijze toelichting
Voor de tekst van de Verordening is gebruik gemaakt van het VNG-model Referendumverordening (december 2019). Hieronder geeft Hart voor Vrijheid een toelichting op de belangrijkste keuzes die gemaakt zijn in de verordening. Voor een compleet overzicht verwijzen we naar bijlage 2.

Artikel 2
Hart voor Vrijheid stelt voor om te kiezen voor een referendumverordening waarbij een referendum zowel georganiseerd kan worden op initiatief van de inwoners als op initiatief van de raad. Het is van belang dat een referendum beschikbaar is als instrument voor de kiezers van de gemeente. Sommige besluiten kunnen ook zo ingrijpend of onvoorzien zijn dat de raad er zelf voor kiest om een keuze voor te leggen aan de inwoners.

Artikel 3
In dit artikel wordt geregeld dat er een referendumcommissie ingesteld wordt. Hart voor Vrijheid stelt voor om, zodra een referendum aan de orde is, een commissie in te stellen van 5 leden. Zo ontstaat een brede commissie die met invalshoeken die relevant zijn voor de taken van de commissie. Deze commissie adviseert en begeleid het gehele proces rondom het te houden referendum. Gezien het feit dat leden van deze commissie een vergoeding ontvangen stelt Hart voor Vrijheid voor om deze commissie pas te bemensen op het moment dat er zicht is op een eventueel referendum.

Artikel 5 en 6
Als een inwoner een referendum wil organiseren dient hij hiervoor een inleidend verzoek in te dienen bij de gemeenteraad. Hiermee wordt kenbaar gemaakt dat een referendum wenselijk is. Hart voor Vrijheid vindt het belangrijk dat inwoners hun stemgeluid bij belangrijke maatschappelijke beslissingen kunnen laten horen. De drempel om kenbaar te maken dat je dit instrument wil inzetten moet daarbij geen onneembare horde vormen. Kijkend naar het aantal kiesgerechtigden in Kerkrade is Hart voor Vrijheid van mening dat 250 ondersteuningsverklaring nodig zijn om een inleidend verzoek te kunnen indienen.
Maar het houden van het referendum is ook kostbaar en vergt veel tijd. Daarom is het natuurlijk wel belangrijk dat het verzoek tot het houden van een referendum wel voldoende draagvlak binnen de gemeenschap heeft. Hart voor Vrijheid is daarom van mening dat het definitieve verzoek ondersteund moet worden door 1500 ondersteuningsverklaringen.

Artikel 8
In dit artikel zijn keuzes gemaakt over de termijnen waarbinnen de stemming moet plaatsvinden. Gedurende deze termijn is besluitvorming ook niet mogelijk. Met een termijn van 4 maanden is gezocht naar een balans tussen de minimale termijnen die nodig zijn om een referendum te organiseren en een maximale termijn die het mogelijk maakt om een referendum op geschikte momenten te organiseren.

Artikel 9
De leden 3 en 4 zien op de gemaakte keuze voor de mogelijkheid om een referendum op initiatief van de raad te houden. In deze bepalingen is een extra taak voor de raad opgenomen, namelijk het vaststellen van de stemprocedure. Dit biedt de mogelijkheid om de vraagstelling te laten bestaan uit verschillende antwoordcategorieën of oplossingsrichtingen in plaats van enkel voor of tegen. Dat laatste doet naar mening van Hart voor Vrijheid recht aan de complexiteit en samenhang van besluiten, waarbij het moeilijk is om de antwoorden plat te slaan tot een simpel ja of nee.

Communicatie
Bij de invoering van de verordening is het belangrijk om duidelijk en eerlijk richting de inwoners te communiceren wanneer een referendum gehouden kan worden. Communicatie moet gekoppeld worden aan het totale participatiebeleid.

Burgerparticipatie
Het invoeren van een referendumverordening past binnen de visie burgerparticipatie zoals deze door de gemeenteraad is vastgesteld en past binnen de daarin beoogde doorontwikkeling naar een participatie-samenleving. Met betrekking tot het invoeren van een referendumverordening is burgerparticipatie niet van toepassing.

Uitvoering
Dit voorstel is een initiatiefvoorstel vanuit de fractie Hart voor Vrijheid. Dit voorstel is voorafgaand aan het besluitvormingsproces ter kennisgeving aan de overige fracties gestuurd. Het college is daarnaast ook in de gelegenheid gesteld om hun zienswijze te geven op dit voorstel. Zoals ook voorgeschreven in het Reglement van Orde voor vergaderingen van de raad art. 35. Ook zal er op verzoek van Hart voor Vrijheid een informatiebijeenkomst gepland worden om over dit voorstel met de raad van gedachten te wisselen.

Kanttekening
Referenda in Nederland zijn nooit bindend, maar raadgevend. Dit is in de wet zo geregeld. Het referendum is een relatief zwaar middel om inwoners te laten participeren. Maximale burgerparticipatie in het voortraject zou het uitgangspunt moeten zijn. Een referendum is een instrument dat inwoners een democratisch slot op de deur biedt in geval van uitzonderlijke besluiten met een grote maatschappelijke impact. Denk hierbij aan onderwerpen als windmolens of herindeling.

Financiën
Alhoewel dit voorstel geen directe financiële consequenties heeft is het wel belangrijk om te vermelden dat indien er een referendum gehouden wordt dit hoge kosten met zich meebrengt. Deze kosten zijn niet meegenomen in de begroting van de gemeente Kerkrade. Het is daarom van belang dat ieder ontwerpbesluit aan de raad over een te houden referendum vergezeld wordt met een dekkingsvoorstel. In de praktijk wordt vaak aansluiting gezocht bij landelijke, provinciale, waterschaps- of gemeenteraadsverkiezingen.

De raad van de gemeente Kerkrade;

De voorzitter van de raad,

Dr. T.P. Dassen – Housen

De griffier,

mr. drs. D.G.M.G Franssen